

h. II, 11 QK 2411

(X 1883940)

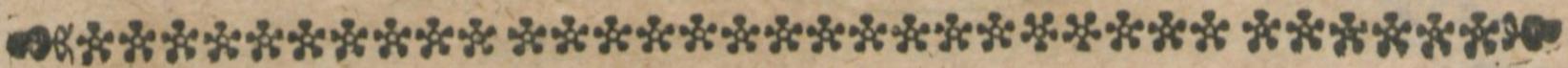

WITTEKINDUS MAGNUS,

publicæ luci expositus

à

CONRADO SAMUELE SCHURTZFLEISCH.

WITTEBERGÆ,
Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI.

4

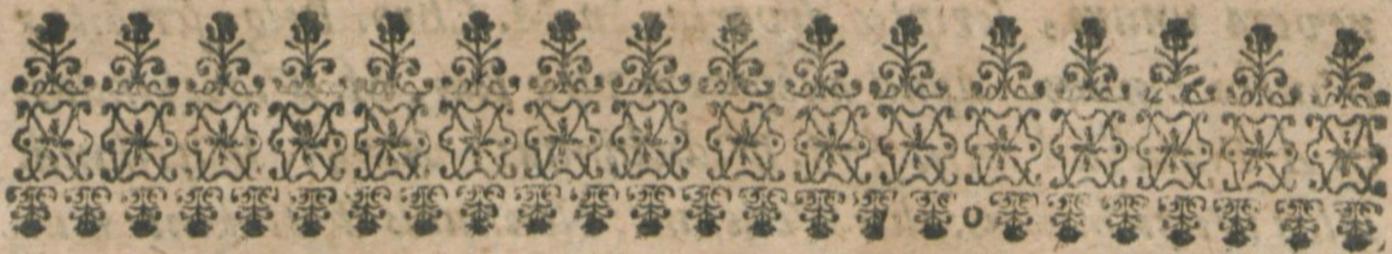
WILHELM
MAGNUS

Publicus huiusmodi

CHRISTIANUS

1.

M Agnum semper Wittekindi nomen, ac non modò apud suos, sed etiam apud hostes gloriosum fuit. Fortitudo ingens, & admirabilis exemplo, jamdudum habuit pretium defensionis libertatis. Fortuna quandoq; diversa apparuit, & dispar instituto exitus.

2. Is gentis suæ Dux, animo, imaginibus inclutus, & virtute militari quasi telo nixus ad tuendam Rempublicam Saxonum accessit. De indole nomen, (a) de animi dotibus egregia consulta, de prudentia res gestæ testantur.

(a) *Plures Wittekindi ante Wittekindum nostrum memorantur. Noster cognomento Magni à cæteris discernitur. Illos exhibet P. Albinus in libro amplissima progeniei Wittekindeorum, cui titulum Stambuch præscripsit. Meminerim vero hic, cautè legendos esse novitios Scriptores. In aliis credulitas notanda, in aliis major diligentia optanda. De Wittekindo Svvalenburgio nil affero. Dasenburgius ille quoq; hic alienus est. De hoc vid. Helm. l. 2. cap. 7. Alius enim à nostro fuit. De quo prædidit quedam Arnold. Lubecens. l. 2. cap. 27. Nec hujus disquisitionis est Wedekindus Stumpenbusen, quem adfert Abb. Stad. A. 1167. Sed venio ad nomen. Hoc*

A 2

revera

revera unum, scriptio diversa. In M. Cbro. Belg. scribitur Wintbichindus. Apud auctorem vite Kar. M. Widobindus. in A. Franc: ad ann. 778. Widichindus: A. 785. Wittikind. Aliis Wittichindus: aliis Wedekint: Nonnullis Wittokint: multis VVidikind. Adoni Viennensi in Cronic. Vuitichingis & Vuitingis. Adamo Bremens. H. E. l. 1. cap. 9. VViducbind. Autor scriptionis, quæ ad oram extat, VViducrad expresit. Apud Marian. Scot. cbr. lib. 3. art. 6. ad ann. 778. Vindibindus. Haud dubie errore quodam. Ego procul odio atq; adulatione tradam. Origo nominis, & ejus quidem nominis, quod olim ad ciendos Saxonum animos efficacissimum fuit, significanter juxta & præclare indicat sapientia filium. Teutonicum vetus esset Witte-Rind / vel Witthet-Rind. Huc pertinet veterum commentationes ad vocabulum VVitta. De quo multa reperias apud intelligentes Teutonice antiquitatis. Tantum hic moneo reperiri, qui commutatum VVittekindi nomen putent à Prasule illo, ut credunt, qui fonte sacro abluit, impositum. In his familiam ducit Suffridus Petrus. Sed ne unus Scriptor sit pro Siffrido. Destituunt hominem monumenta, monumentorum fides.

3. Patria Saxo, (b) ditione Angrivarius, (c) origine paterna Wernekinides, (d) Princeps inter Saxonæ Principes, (e) nominis indicio prudens, omine bellator, consiliis, exemplo maximus.

(b) Multa de hoc nomine lites. Ex solido decidit Reineccius. Post Reineccium alii. Multi etiam ante eum. Vetus sane Saxonum verbum. Saten / vel Sassen. Hoc indigenarum, hoc Aboriginum notione signandum. Argumento vox Holsatorum. Idem est Holsaten / quod Holzgefessene. Sed vero extant, qui ducunt à Cattis. Mirum vero, cur à Cattis. Nam quantum Catti ab Hassis, tantumdem Catti à Saxonibus differunt.

ferunt. Qui Danorum Nordmannorumq; fuisse posteros tradunt, fortasse ludunt. Explodendi, nisi ludant. Qui à cultello Sabs, aut telo se axes, dictos putant, lepidi magis sunt, quam serii. Inter hos Georg. Hornius & Johannes Troster Transilvanus extant. Ante hos VVidechindus Corbejensis, Annal. lib. 1. Abb. Stad. ad A. 917, Nihil accuratiores, qui à saxo, aut saxe natura derivant, ut Chr. Isennacense, & quotquot hoc sequuntur. Nolim enim committere, ut decus nostra genti concilietur inepto nominum lusu. Gloriam ex se habet. Ab ascitis nominibus non querit; non mutuatur. Quin inter inania habet hanc curam, quæ prodiga melioris curæ est.

(c) *Vetus ditio: neq; angusta, & valida viris. Incola Angarii. Angrivarii alii: quibusdam Angri. In chronicis plerisq; Angiri Recentioribus Engerant. Nomen planitiem campi designant. Hic vicus Engern, ubi sedes, tumulus, insignia quondam VVittekindi. Hodie nil præter rudera reliquum. Celebrem ab eo titulum habisse ajunt Nostro. Formula hæc est. Comes Angria & Dynasta (Dominus) Iburgi. Formulam tradit, Cyr. Spangenberg. in Chro. Sax. Nec non Elias Reisnerus in Genealog. VVittikind. p. 12. præterquam quod hic addit titulum Rugia Principis. At non reperio, quid Saxonibus cum Slavis, Angris item VVestphalisq; cum Rugis commune fuerit. Quamquam Andreas Angelus non dubitat in Chron. Holsat. p. 11. confirmare de Holsatis, eos VVittekindi majoribus posterisq; subditos fuisse. De Iburgi origine tradit quædam Siffridus Petrus. Sedes ibi ad nostra usq; tempora Præsulis Osnabrugensis. Arx Engerana hodie non colitur. Saltem vestigia supersunt. Atqui vero hic dispiciendum, an forma dictionis sit ex usu veteris ævi? An vadret ad antiquissimum Saxonie statum? De quo videbo alibi, & ita videbo, ut nil VVittekindo, nil VVittekindeorum existimationi, juribus, gloria detrabatur. Hic insitus Patriæ amor fuit hætenus,*

erit in posterum. De castro Wittekindsburg ad ripam Visur-
gis sito vid. Chron. vetera, Spangenb. ad An. 785. Nec pœni-
tenda hic opera fuerit evolvere, quicquid non ita pridem insigni
opera annotatum in Monumentis Paderbornensibus est. Cæ-
terum de figura insignis Gentilitii, quod sumptum ab Angriva-
riis est, vid. P. Albinus Stainb. Utrum illud Wittekindei
& Nostrates, qui ex Wittekindo per Ditgremum descendunt,
Wetbino-Misnici unquam usurpaverint, ingentis materia
disceptationis est: vid. Albinus c. 1. p. 294. & 463. Spenerus
insign. famil. Saxon. p. 24. 25. Jo. Jac. Chiffletius, alii complu-
res. Unum, quod publicæ interest rei, non omittendum. Am-
plissimus ille Angria Ducatus concessit in potestatem Archi-
Presulis Coloniensis. Sed quo titulo? Novum hoc argumen-
tum, eoque alibi investigandum. Vellem accurate investigasset
autor personatus Mantissa p. 115. Ernestus Comes Mansfeldi-
us gente perinde atque eruditione insignis, in Panegyrico Henrico
Aucupi dicto p. 21. ab Seculo X. repetit, & Brunonem Ottonis
I. Fratrem primum fuisse tradit, qui Angria Westbaliæque du-
catum conjunxit cum Coloniense Presulatu. Nolim accedere
his partibus: quin putaverim, isthanc conjunctionem de
Lotharingia, non Angria Ducatu intelligi oportere. Hesitatque
ipse hujus sententia autor, quum non multo post recitat aliam
opinionem, cujus summa est, quod Fridericus I. in jus atque
dignitatem illius pro dimidia ducatus parte inauguravisset
Philippum Comitem de Heynsberg, Chronica Coloniensia vo-
cant Philippum de Castro Hemesberus oriundum. Eo vid. Mo-
nach. Nuss. Chron. p. 192. & Abb. Stadens. A. 1180. Conf. Crantz.
Metrop. l. IV. p. 97.

(d) Cyr. Spangenb. Chron. Sax. A. 786. P. Albinus
Stainb. Spen. Syllog. gen. hist. in famil. Wittekind. Qui
aliis Werækin, multis Wernike, Chytrao Wernechin scriptus
in Chron. Sax. cum latina, tum vernacula editionis. Addatur
Joh. Tob. Weller. L. X. p. 157.

(e) Recto.

(e) *Rectores Saxonum Primores olim dicebantur. Titulus huius nominis ex C. Urspergense Gobelino, Scriptoribus bonis, depromptus. Urspergensis, ut solet, sequitur Abb. Stad. 777. Sape Dynasta. Nec raro Satrapa: aliquando etiam potentes Regionis dici solitos, pro certo habeo. Quod ostendere est ex Beda, Niemio, Frodoardo, Rotevinctio, Chron. Osnabrug. & Mindensi, quibus multum tribuo in hac causa. Ditmarus Merseburgensis, qui regis elogio ornat, corrigendus ex annalibus Francicis & Wittekindo Corbeje Monacho est. Ceterum divisi Saxones erant. Pars adepti Ostphalorum sive Orientalium nomen; Pars Westphali sive Occidentales appellati, Alii Angrivarii memorantur. Saxones egressi trans mare hoc non pertinent: regnum enim condiderunt, non rempublicam, quatenus à regno distinctam. Hinc ortum antiquitus Saxonia transmarina nomen, idque hoc loco alienum, quia Angliam denotat. Redeamus ergo ad nostros, qui non migrarunt in Britonum insulam, ac patriis adeo finibus se continuerunt. Tres Principes Gentis audiunt apud Monachum Corbejensem. Horum alii aliam Gentis partem moderati. Horum diversa sedes, diversa quoque respublica fuit. Suum quoque jus imperandi pro se habuit. Nulla ab alia pependit. Sua singulis suprema potestas, suprema statuendi facultas. Quamquam alia rogare aliam subinde & asciscere in foedus poterat, imperare tamen nunquam poterat. Imperii administratio non dissimilis apparuit. Hac proceribus commissa. Eodem apud omnes instituto, eadem ferme juris formam. Idem Procerum numerus apud Angrivarios, qui apud Ostphalos & Westphalos. vid. post Witichind. Beda, Crantzius, aliique. Winckelmannus, nescio ac sagaci conjectura, moris huius vestigia ex Tacito deducit: Notit. Saxo - Westphal. p. 200. Apud singulos eorum tres Principes viguerunt. Nec pauciores admissi, nec plures. Res certa de illis. De his eousque, donec ordinariis*

Rei-

Reipubl. regenda momentis standum esset. Bello lacesciti præter hos extraordinarium belli Prætorum designarunt. Hic forte electus, nec nisi tempore ingruentis publicæ calamitatis. A populo, dubium, an Proceribus equalibus. Hoc Meibomio in Vindiciis Billinganis: Illud mihi videtur. Extra ordinem illud munus erat, & cessante bellica causa quoque cessaturum. Vulgo Tetrarchas (quod Ciceronis, Salustii & Velleji ex Græcia mutuo sumptum vocabulum est) nominant. Hos quantum capio, vel seorsim numerant, vel summam. Illo modo IV^{ros}, hoc XII^{ros} signant. Sed id non perinde certum atque dictum. Dictum verò à multis. Scriptum à Cyriaco Spangenberg. Chr. Sax. A. 772. G. Fabritio, auctore Mantisse ad Inst. Pacis, Georg. Christ. Stirnio, aliis. In banc rem allegant Chron. Anbaldinum, quod hæcenus non vidi. Plura tamen vidi, edita partim, partim non edita, in quibus nil tale reperi. De cætero extraordinarii illius Ducis administratio paulo liberior, & ut in schola loquuntur, absolutior erat, quàm eorum, qui ordinariam gerebant magistratum. Præfinita tamen respectu temporis, ut auctor gravissimus est VVitechinus, & post hunc Crantzius in Sax. l. 2. p. 45. & Henricus Bunting. in Chr. Brunf. p. 27. Hos primores comparavit Albinus in auleo Vet. Sax. cum Ephoris Spartanorum. Cum illo facit Fabricius, qui ferè æquavit Tribunis Romanorum. In vero non ausim in solidum probare. Causas dicere malo, quam scribere. Qui eos cum Electoribus Imperii conferunt, digni sunt, cum quibus exoptuletur. Sed hæc nemini non sunt obvia.

4. Publicè quoque egregius, nec minor privatus, eundem domi, quem militiæ animum habuit. In prælio cautus, in castris promptus, sub pellibus nunquam timidus, nunquam otiosus. Patiens idem juxtaque impiger, & quanto

to

to minùs inter lauitias enutritus, tantò magis
tolerans aduersorum. Dignum Heroe Saxoni-
co exemplum. Dignum, quod admirentur
posterì, dignum, quod Saxones imitentur. Quid
vero opus svadere? Me non svadente imitati
sunt, * me non svadente imitabuntur.

* *Dabo hic Fridericum strenuum, qui solus sustinuit
mutantes res Sigismundi Imperatoris. V. T. VII. H. Aug. p. 405.
& monumenta Oschaziensia: Albertum Animosum, Princi-
pem Camillo excelsiorem, cuius res praeclare condidit Michael
Bojenus, & versu scripsit Conradus Wimpina, ac praefer hunc
Michael Barth Annaberg. l. 2. p. 40. & 41. Fridericum III.
cujus & industriam, & consilii solertiam approbarunt omnes,
quum rationes representaret concinnanda imperatorie
sanctionis, qua velut dominatus freno tenerentur iuue-
niles Caroli V. spiritus: ap. Sleidan. l. 1. Comm. ad A. 1519. p. 15.
& 17. coll. Mauritium, qui unus Karolum V. plus ultra tem-
dentem stetit in cursu victoriarum, stetit in via dominationis.
Eumq; vindicavit aduersus criminationes Johannes Frideri-
cus Brandt, Cornelius Crullius, aliq;: Augustum, ingenii ac
regendi artibus maximum, cui Ferdinandus I. idem quod Pa-
renti debuit, quemq; in fratris loco habere non piguit Maxi-
milianum II. vid. Peccenstein in Wittik. profap. in Aug: Jo-
hannem Georgium I. Casari fidum, quoad fides & fortitudo
estimabantur: Dignumq; cui ille à septentrione heros Gusta-
vus Adolphus dextram fidei religionisq; ad ultima tuenda
sestem jungeret, imò quem jure iratum non multo post deme-
reretur iterum Casar, ac filius ab Augusta stirpe editis Prage
representarent ut Patrem, ipse vero coleret denuò ut amicum,
& appellaret suum.*

5. Cæterum Wittekindus Dux & autor
Saxonicae libertatis, vinci aliquando potuit, do-

B

mari

mari nunquam. Quippe vehemens & proposito insuper firmus, & tenacissimus aviti moris, fortunam, fortunæ ictus omnes eludit. Nulla re magis irritatus, quam ob violata sacra suæ gentis. (f)

(f) Eginhardus cap. 7. de vit. Carol. M. Vb. Emmius Hist. rer. Fris. Cyriaco Spangenberg. A. 772. Cbrö. Thuring. & Merseburgense, à Merseburgo Westphalia oppido appellatum. Inter exempla fanum Firmensule, quo diruto, concitatus magis in hostem est. De eo vid. Regino Chr. lib. 2. ad A. 772. Fanum id Eresburgi (aliter Merseburgi) positum, Regnioni Hermensaul appellatum. Adatur Lamb. Schafnaburg. ad ann. eund. Abb. Stadens. ib. Aut. vid. Kar. M. p. 237.

6. Pater ei Wernekinus, (g) Principes minime factiosus, & retinens pacis. Frater Bruno, similimus Patri, idemq; creditus Augustissimorum Stirps Ottonum. (h) Wernekinus ex fratre Adelhardo filius Albigo (i) Wittekindo rebo secundis adversisq; locius, & heros ut vultu, ita fide semper idē. Neq; tacuerim de Hermanno fratre Albigonis. Uterq; ruentum propinqui fortunam fulcire ausi. Nusquam ignavi, & nidentes pro salute nostri. Quidvis etiam passuri potius, quam intercidere dignitatem suæ gentis. His factum rebus est, ut manu, armis, consilio experientur pro necessario, pro suis, pro se ipsis. Omnium maxime eluxit industria Albigonis. Hic Wittekindum defendit, Wittekindus illum.

illum. Uterq; utriq; fidus. Velle idem: nolle idem: causa eadem, nec opera dissimilis.

(g) De familia videas licet, ubi familia originem testimur. Est tamen aliquid hic observatu dignum. Quod eò pertinet, ut sciamus, certissima ejus capita sumi ab evo Carolino. Ante hoc fuisse stirpem Wittekindi. Floruisse etiam, Sed defuisse, qui recenserent diligenter, qui seriem iraderent accuratè. Adeò dolendum, quedam presumi, alia colligi, pauca sciri ante Karolingicam etatem. Sed fatum illud antiquorum seculorum fuit, ut aut exteri scriberent de Saxonibus, aut hostes. Ibi invidia, hic inscitia laudes gentis obscurata. Illustranda demum, si Saxones Saxonum res gestas tradidissent. Sed alio loco recitandum de hoc argumento est. Hic delibasse aliquid sufficit. (h) Autor sententia Agricola. Hunc Fabricius, Fabricium ex novitiis multi sequuntur. Prater illos in eandem abducti sunt opinionem Cyr. Spangenberg. Georg. Spalatinus, Dav. Chytraeus, Mart. Crusius, Christoph. Entzelius, Leonb. Crantzheimius & complures, Ab his dissentiunt Monachus Pirnensis, Irenicus, Brotusius, Crantzius, autor Chron. Veteris Brunsvicensis, Chron. Provinciale Misnia, Guttenberg, Beutherus, Elias Reifnerus, ille vasti Stemmatum Wittikindei Conditor, qui Ottones Augustos à Brunone, non fratre, sed nepote Wittekindi M. deducunt. Interim videatur Genealogia Alberto Stad. inserta ad p. 115. quæ ex probatissimis contexta autoribus est. Ceterum Wittekindi M. pronepos est Luitdolfus, qui vulgo Ludolfus, Pater Ducis Ottonis Wittikindi Abnepotis, Otto iterum Henrici Aucupis, Henricus Auceps Ottonis M. Imp. Testatur hoc, Mon. Corbejensis: addatur Sigebertus prater eum multi. Luitdolfum autem per Walbertum Patrem & Wichbertum avum rectè serire proficisci à Wittekindo, vel ex solo Abb. Stad. A. 917. constabit. Addatur Ernesti Comitis Mansfeldii Oratio panegyrica p. 4. Alios allegare supervacaneum. Unum addere non piget, pri-

quum stirpis non Wittikindea Ducem in Saxonia fuisse Her-
mannum Billingum. Ub. Emmio Hermannus Billicbius au-
dit, hist. rer. Fris. l. VI. A. 1110. Rectius Billingus, sive Bullingus,
Ducatu ab Ottone M. donatus. Ultimus Billingorum nomine Ma-
gnus, sine prole mascula defunctus. Abb. Stad. A. 1106. Conf.
And. Severinus Vellejus Not. ad Adamum Brem. H. E. l. IV.
cap. II. Notat hic Spenerus, Ottonem M. de sua familia
minus meritum bene, in Insignib. Saxon. sect. 1. §. 7. Excusat
id verò Meibomius in historia Bardevici. De quo alio loco
judicandum. Non satisfacit hic P. Lambecius, quum
Saxonia primum Ducem vindicat Billingum. Cum
jam multò ante Saxonia habuerit Duces. Non attin-
go, quomodo ibi impingat in novos scopulos, & turbet
vidos publici Juris L. 2. Rer. Hamburg. p. 4. Sed mitto Billin-
gios. Revertor ad Wittikindeos. Atq; hic mirari subit no-
vitiis, qui tradunt, Henricum Aucupem Regem, atq; Otto-
nes Imperatores minus verè à Wittekindo arcessi. In his
numerandus auctor Not. Rer. Imp. Rom. Germ. p. 1. d. 20. p. 369.
Unicum illi præsidium in silentio Wittikindi. Sed minimè du-
raturum, cum in rebus ad historiam pertinentibus non facile,
quod à silentio colligit, admittatur. Hoc minus, quod pro no-
bis stant annales, Chronici libri multi. Aliud scripsisset, si vel
solum Fabricium Albinumq; legisset. Ut nihil de antiquis com-
memorem. Nec movet nos, quod recentiores pleriq; multum
disident à nobis. Faciunt quippe contra alii nobiscum: in pri-
mis ex recentioribus Philippus Jacobus Spenerus in Syllog.
Geneal. Hist. sub tit. Familia Wittikindi. Saxon. Cateroquin
est non nemo occupatissimus animadversor originum Germa-
nicarum, qui dubitare hic mavult, quàm obstinatius nega-
re. Qui cur ex eo, quòd Detmarus de serire hujus generis ta-
cet, nil adversum nobis inferat, facile est intellectu. Sape
enim prætereunt historici quadam, non quòd negent, sed quia,
nisi res dant, aliò flectunt stylum. Adde hic de Crantzio, non
satis.

satis sibi constare; cum memorat, Henricum Aucupem primo omnium titulo Ducis Saxonie praefuisse. Et tamen jam diu ante Henricum Saxonie praefuerunt Duces hoc titulo, hoc jure, his insignibus. Nempe describere alios, obliuisci sui, perperam allegare quadam, Crantzio non rarum. Unum cuperem Wittekindum Corbej. legisset. Aliter opinor, scripsisset.

(i) Albigo, alius Albigio, nonnullis Albio, multis Al-
bion, Germanis Chorographis Alwig, vel Adelwig. Quibus-
dam Abbion vel Addion signatus. Cyr. Spangenberg. An. 785.
Ejus insigne extat apud P. Albinum Stamb. p. 450. Ubbo
Emmius, caetera probatus scriptor, & ut observo, optima
Chronica secutus, Wittekindi fratrem vocat. Minus vere
nec in hac parte excusandus, nisi figuram quadam locutus.

(k) De exitu hujus memorant varii. Casus in octa-
ua Karoli M. adversus Saxones expeditione. Bouckholt
locus stragis. In vetustissimis annalibus Botolz lego. Le-
gunt tamen alij Bobbot. vid. Aug. vit. Kar. M. p. 244. Spangenberg.
Baucboltz reddit. Nec inscite. Genius hic Tionismi cultioris
est. Videatur is ad A. 779.

7. Generis, quod in nostro se extulit,
duo extiterunt munimenta, Wittekindus II. &
Wichbertus: (p) Una horum mater, Suatana ce-
lebratur, progenies Czechi. Haec altera Witte-
kindi Magni uxor: altera, cui Evæ nomen, jam
ante accepta est à Cimbris. Summam vero Pater
operam posuit, ut filii redderent Patrem. Praecipuum
solicitudinis argumentum erat, disciplina. Bello
iter ad gloriam ostensum. Materia virtutis sive in
pulvere, sive ad palum crescebat. Hinc fingendis
animis robur: Hinc firmandis corporibus grande
adjumentum venit. Patri curæ, filiis obsequii pretium

insigne redditum fuit. Imitamini Principes.
Enitimini, exemplum exprimate exemplo. Si
omnia ruant, hoc solo vitabitis ruinam. Stabi-
tis invicti, stabunt Principatus. Florebitis. Vos:
florebunt Vestri, florebunt posterii Vestrorum.

(1) *Ambo honesta progenies Patris. Fœdat Niemius
hanc laudem. In ruborem dare Niemium quilibet potest.
Genuit honestè filios Wittekindus. Genitos bello, patientia,
optimis immagna fortuna artibus assuefecit. Spurium nul-
lum habuit. Habuisse verò asserit Niemius. Sed nugatur,
mentitur Niemius. Vel solus Wittekindus Corbejensis suffi-
ciat homini coguendo. Uxores habuit duas. Prior Eva,
Danica stirpis. Huic Patrem vindicant Gormonem I. Si ta-
men vindicant rectè. Alii destinant alium. Plurimis geni-
tor Gottricus Gormonis, si probe tradunt, filius. Hic multis
Gottfridus appellatur. Nonnullis Seifridi, & si paulum in-
flectas, Sifridi nomine effertur. Autorem habemus Svanin-
gium, qui ut aliàs Scriptores sua gentis, ita hic fortè Albicium
secutus est. De nominis varietate excipi assensu sententia potest.
Ceteroquin suspectum, quod de Gormone I. traditum. Chron.
Dan. An. 757. ex Saxone Grammatico, & Huitfeldio. Suspectum
mibi Saxonis, & qui Saxonem hic colunt, fides. Rectissime
Emmius, Frisiorum doctissimus, pronunciauit dudum, Saxonis
Sialandici annales, præsertim de seculis illis præcis, Pœsin ma-
gis, quàm historiã sapere. A.C. 809. Id optare quoque expendisset
Petrus Lindeberg in comment. rer. memorab. ex biblioth. Ran-
zov. cum de monumento Frotonis differit. Quid de monu-
mento Gormonis III. quod idem eodem libro exhibuit, sentien-
dum sit, promptum est judicare eruditis. Parum ergo præfert
certitudinis, quod promitur de Regibus Danicis ante Gottri-
cum. Ut vero sit mibi simile, Evan Gottrici Filiam fuisse.
Evan scribimus in contextu operis. Alii Geram scribunt, ut Cyr.*

Span-

Spangenberg, Ant. Albizius, Hen. Buntingus, novitii complu-
res. Sed scribant, nos estimemus antiquissimum utriusq;
gentis decus, amicitiam à multis seculis cultam, necessitudi-
nem matrimonii ab ultimis, quantum recordamur, tempo-
ribus innixam. Nempe jam olim Dani Saxones, Saxoni-
bus Dani connubio juncti. Repetitum novissimè sancti fœde-
ris exemplum in Ser.^{mo} Johanne Georgio III. est. Poste-
rior conjux Svataana (aliis Svaterna) Ducis, ut tunc erat, Bo-
hemiti filia. Hujus & auspiciatum, & fœcundum matrimoni-
um fuit. Quod ex Eva genitum, præmaturo ereptum exitu
est. Ex Svataana major natus Vittekindus, Patris sui cogno-
minis filius. Vulgo Vittekindus II. ut locus discrimini esset,
appellatus. Alter Vigbertus, aliis Vigbrechtus, aliis, Vipprecht-
tus. Idem ejus nomen. Forma literarum nominis falcem
diversa. Utriq; uterq; legitimus Parens. Origo eminens,
vita cæterisq; exemplum, fortitudo supra fidem, matrimonium
sanctum fuit. Honestus Pater, honesta mater, non nisi ho-
nestam procreare sobolem possunt. Qui negat, ut crimine-
tur, improbus, qui nescit, & eruere tamen Niemianas in-
eptias audet, omnium ineptissimus debet censerì. Sed unum
tacere hic nolim. Vigbrechtum Hasale germanum fratrem,
quem ex Eva suscepit, non esse confundendum cum Vigbrecht-
to Vittekindi II. germano. Quod si gnoves, facile nebulas
offundet Chron. Brunsvic. Henr. Buntingi. p. 26. Propterea hoc
à stinctè expedit Albizius in genealog. Ottonum.

8. Libera quondam gens, liberi mores gentis
viguerunt populus belli alumnus, propago po-
puli Martia, Respublica Popularis. (m) Proce-
rum magis consilium valuit, quam imperium.
Munus, quod gesserunt, legibus circumscriptum,
potestas à populo, autoritas à bello fuit. Nul-
lum

lum jus hæredibus innixum. Prætura belli col-
lata ad tempus. Res Imperii in concilio popu-
li decisæ. Regiminis firmamentum populi nu-
tus, Procerum cum populo consensus. Hoc
veteris Saxonix ingenium erat. Caruit regi-
bus antiquissimo illo ævo. Sequiori demùm tem-
pore auditum nomen regum, usurpata regia po-
testas. (n) Acciti à Saxonibus reges. (o) Nec reges
modò, sed etiam Imperatores.

(m) Pugnans cum historia, quæ ad hoc argumentum
recensuit Siffridus Petrus, præter hunc Novitii quidam. Ille
diplomata allegat manifesta falsitatis. Saxonix (vetustissima
illi) Dominos imponit præter verum. Hereditarium in Saxo-
nes jus defendit contra annalium fidem. Wittekindum be-
neficiarium facit nullo veritatis argumento. Eundem funi-
bus vinctum ad Carolum venisse, non memorat, sed fingit. Ex-
cusit jam olim sententiæ vanitatem Emmius in Apolog. refut.
& verit. assert. Sed in proclivi est refellere sententiæ Siffri-
di. Nobis assentiuntur omnes probi Scriptores. Diplomati
Siffrideo diplomata opponimus, sed quæ sint sine nevo. Nova
illa & plena commentis vitio ruunt suo. Nostra indicta sunt,
& secura adversus ruinam.

(n) Quæ Tacitus in parte libertatis, liberorumq; co-
mitionum, de Germanis, ea nos de Saxonibus affirmamus. De
illis jam dudum Conringius, post hunc novitii, novissime
Mutzius cap. 6. in diss. de libertate, ut inscripsit, omnimoda
exposuit. Nobis reddere scripto, quæ scripta ab iis sunt, præ-
ter instituti leges visum. Ut Saxonum eadem, quæ cætero-
rum Germanorum, ita nec diversa Frisiorum, indoles fuit.
Uterobiq; liberos gentis spiritus observo. De Frisiorum ingenio
monumenta suppetunt multa. Res imperii omnes voluntate
popu-

populi gesta. Argumenta in comitiis, qui dicebantur, Upstalbomnicis plenissima lucis, plenissima libertatis. Signavit ea Ulbo in Fris. descript. In Comitiis latae leges. Idem legibus, quod Comitiis inditum nomen. De his ex Ulbone monuit Conringius c. 28. de Orig. jur. Germ. De Saxonibus addere non vacat. Tantummodo meminerim, cur Tacitus nil prodididerit de Saxonibus sub nomine Saxonum. Cum non multò post de iis recitaverit Ptolomæus. Sacrarum enim illud Saxonumq; nomen haud dubiè Saxonum est. Aucta enim Sec. IV. nominis fama, aucta gentis gloria in immensum est. Interea sufficiat Saxonas Tacito sub titulo Cberuscorum atq; Angrivariorum, innotuisse. Videatur A. I. II. XI. XIII. & lib. de Mor. Germ. Nempe II. & III. Seculis respirarunt à bellis nostri Saxones, donec Sec. IV. sub nomine Saxonum negotium facerent Romanis: sed hac & id genus alia diffusè persequimur in Historia Germanica MSpta.

(o) Palam est, Henricum Aucupem Saxonem, & prognatum Wittekindis Regem fuisse. De Rege hoc Albertus Abbas Stadenfis pronunciat hunc in modum. Natus est Ottoni filius nomine Henricus, qui primus liber à potestate regnavit in Saxonia. Ann. 917. Nec eo secius manifestum, Henrici posteros in fastigium Imperatorum subvectos. Ut rectè scripserit, quisquis tandem nuper Gallicè scripsit, Saxoniam Domum ab ultimo tempore augustis decoribus fundatam provectamq; esse, Vid. suite de Europe Vivante, sub tit. SAXE.

9. Respublica, reipublicæ facies, regendi rationes ostensæ Habet posteritas, quod æstimet, habet quod miretur. Rector ibi populus, defensor populi Wittekindus, Dux fato monstratus, & à cladibus ad majorem impetum surrecturus. Idem huic, quod populo, odium servitu-

C

vitu-

vitutis: idem amor libertatis. Una meta, aut vincere, aut mori. (p) Heros, si non hostium, semper, tamen fortunæ domitor suæ. Nunquam à se diversus. Idem victor, qui victus: excipere pericula & ferre paratus. Inter aduersa constans, & firmus contra ambiguos eventus. Animus in dubiis maior, impetus vehementior post stragem notatus. Alii expectare pericula, ipse provocare maluit, nullo territus casu, nullo metu depressus. Audere, experiri pro suis, inferre hostibus gradum, irruere in obvios, perrumpere ordines militares, eximium fortitudinis apparuit monumentum. Demùm permittere fatis, exitum, constantiæ juxta & patientiæ argumentum fuit. Hujus complecti res gestas arduum, multis, vix possibile aliis est visum. Mihi excusatio à conatu, votum pro viribus erit.

(p) *Verba Legatorum Saxonorum apud Wittichindum. Aliam, inquit, causam nullam Saxonibus esse scias, nisi vincere velle, aut certe vivere nolle. Huic majorum virtuti, si quisquam, institit Wittekindus, Dux sue gentis. Scriptores rer. Francic. & qui hos sequuntur, multò aliter, quam volumus, actiones Vittekindi interpretantur. Nunc fidem vellicant, nunc rerum novarum studium, nunc denique tyrannidem exprobrant, A. Fr. 778. 782. sepe toti genti imputant, quod alii uni Wittekindo A. 775. Conf. Ad. Bremens. l. 1. cap. 9. Abb. Stad. A. 775. & 782. Nempe subsidium ab armis, ultio ab amore patria*

patria profecta est. Disertè scribit Abb. Stad. Saxones non prædandi occasione, sed ulciscendi Francorum terras populosos esse: A. 778. Et reperias nihilominus Scriptores, qui imbecillitati indulgent, nimis acuate odium odio pagana religionis. Sic frustra sunt, qui rebellionem exponunt, cum quis nititur contra dominatum cum pertinacissimè insistit suo juri. Dandus religioni honor: nec tamen propter eam justitiæ illudendum.

10. Wittekindi initium felix, dignitas magna, nec peior progressus, exitus saltem, si divina spectes, felicissimus fuit. Carissima Duci libertas suorum: servitus subinde metuebatur. A tributis tædium, à vexationibus odium nascebatur. Exempla majorum animo inhærebant, (q) præsentia oculis obversabantur. Spirabant bellicum Franci. Prætexebatur religio; (r) fortè dominatio tegebatur. Factum his rebus est, ut qui olim colebant amici, (s) jam hostes in se grassarentur. Nempe fatale erat Saxonibus Carolingorum nomen. Nihilo mitius omen in Merovingis habuerunt. Auxilium offensâ, beneficium odio quandoq; repensatum.

(q) Sufficiat nominasse Theodoricum Regem. Hunc defenderant adversus Thuringos: Sed mox exiit Francus fidem, jamq; conspirat cum Thuringis. Mox deliberat de Saxonibus opprimendis. Oppressisset, nisi Saxones rescissent dolum. vid. Monach. Corbej. Ann. 1. 5 ex eo Albin. Stamb. p. 38. Etiam liceat referre de Dagoberto. Quod in fide Theodorici, in hujus mansuetudine desideramus. Produunt de ejus in Saxo-

ves crudelitate Wern. Rolewinck in Fascic. temp. Sext. at. &
Sigebertus Gemblacensis ad A. 630. Qui tamen paulò ante,
quàm vivis excederet, tributum Saxonibus remisit, ipsorumq;
auxilium accivit adversus Slavos, id. ad A. 642, incusat tamen
ex Aimoino Saxones Goldastus de reg. Bob. l. 2. cap. 2. pag. 109.
Nempe incusat non servata fidei: imò & ego incuso Francos
non servata moderationis: Non desunt causa nostra subsidia
firma: Sigebertus quoque incusat Dogobertum expilatarum
Ecclesiarum, & mira quadam, licet non sine superstitione, me-
morat de eis, quæ acciderint post obitum hujus regis, ad A. 645.
De Carolo Martello, qui sub titulo Præfecti regiam complexus
potestatem est, memorant A. Fr. A. 737. Hic vectigalem
fecit gentem. Martellum sequitur Pipinus, & novum tri-
butum imponit. A. F. 758. Acerbum hoc genti, & planè in-
tolerandum. Propterea indignari, mox ulcisci, & excurrere
in Francici regni fines, & prædas agere cœpit. Scriptor vitæ
K. M. anonymus tacet hanc causam, dixisse contentus, Karolum
in comitiis Wormatiensibus decrevisse Saxonibus bellum. Idem
asserit Scriptor, qui condidit Francicos annales. A. 772. Cete-
ri annalium Scriptores eadem penè verba retinent. Reti-
net et Monachus Prumiensis in Chr. A. 772. Abbas Staden-
sis vocibus saltem paulùm mutatis reddit auctorem annalium
Francicorum. De reliquis non attinet monere. Tantum-
modò Eginhardus, sanctior Karoli M. scriba (non gener) hanc
sibi vindicat laudem. Is belli initium signat, causam exponit
de vit. Karol. M. cap. 7. Eginbartum descripsit Adamus Bre-
mensis H. E. l. 1. cap. 6.

(t) Gratum DEO pignus, pietas: sancta nomina,
religio, dignitas sacrorum. Valent in toga, valent in sago, mo-
mentumq; habent apud defensuros. Invadendi titulum non
præbent. Prohibent literæ diviniore hunc abusum. Propa-
gandi Imperij artes à prudentia, jus, juris titulus à justitia
depro-

depromuntur. Est belli fas, pugnare adversus hostes. At qui-
nam hostes? qui injuriam inferunt. Hanc ulcisci gloriosum,
propulsare, honestum. Religionis certè obtentu capeffere be-
lum, exuere fortunis gentes, injustum. Jam habes, quod ju-
dices de bello Karolino. Precipuum hujus causam à Religione
arcescit Eginhardus. Bellum, inquit, susceptum est, quia Sa-
xones, sicut omnes ferè Germaniam incolentes nationes, &
natura feroces & cultui Demonum dediti, nostraq; religio-
ni contrarij, neque divina neque humana jura vel polluere,
vel transgredi in honestum arbitrabantur. Hactenus Egin-
hardus: totidem verba retinet Magister Adamus. Feroci-
am, miror, quòd imputet. Iisdem sanè coloribus alij depin-
gunt Francos. Rolevincius postulat crudelitatis. A multis
emulatio objicitur. Sed fuerint feroces. Fuerunt autem,
cum depellerent servitutem, cum assererent libertatem. Nil
prodest causa Francorum. Belli certè justitie non sufficit.
Percurrat, qui velit, capita Fecialis juris. Manifestum erit,
quod diximus. De cultu Demonum fateor grandem errorem,
& recitatu fœdum. Colligo hinc peccasse in DEUM, quatenus
natura cognitum, violasse partem juris insiti, recessisse à præ-
scripto religionis naturalis. Atqui vero hic pro Eginhardo
argumentum, novus bello Carolino titulus? Imo titulus. Satis
speciosus pro justitia armorum. Si modo satis solitus & suf-
fecturus tantæ moli. Esto verò genti gentis causa permissum,
vindicare publicum DEI contemptum, quatenus religioni na-
turali adversum. Negabunt Saxones, se contempsisse. Ut
qui pro sacris suis tentare omnia, mortem opptere ipsam non
recusarint. Stat pro Saxonibus Adamus Bremensis, ante
hunc Wittehindus Monachus. Qui per exprimit significan-
ter affectum eorum erga sacra, dum veneratione veneratos
scribit. Superstitiosa quidem devotio, sed non conjuncta cum
contemptu DEI, multò minus cum injuria Francorum. Si

tamen statuerunt in Francos exempla pœnarum, reddere jus
juri aut ut ipsi arbitrabantur, rependere injuriæ vicē, ac suppli-
cia suppliciiis ulcisci voluerunt. Nam quæ apud Francos religio-
nē, apud Saxones labem habebant: quæ illis sacra, his profana
videbantur. Documento sunt Fresones, vetus Saxonum po-
pulus, qui Bonifacium A. 754. non ob aliam causam pereme-
runt, quam quòd prædicasset contra sacrum avitum, contra
instituta majorum. An. Fr. ad b. A. Ut non magnopere sit mi-
randum, cur Wittekindus dato ab antecessoribus exemplo gras-
satus sit in Francos cur persecutionem, ut dicitur Bremensi
l. 1, c. 9. moverit in Christianos. Sed aliud contemptus docu-
mentum à rerum creatarum cultu. Imo non contemptus, sed
cognitionis, sed cultus DEI naturalis, licet plurimis errori-
bus intermixti. Argumento sunt tot numina, tot numinum
nomina, tot templa apud antiquissimam hanc gentem. Unum
dolendum, quod recta non ierint via ad cultum, quod veri
Numinis investigationem suspenderit, quod recta rationis in-
quisitioni obicem posuerint, quòd fingere deniq; multa malue-
runt, quàm indagare. Negligentiam sciscitandi incuso. At
multum distat negligentia à contemptu. Ingemiscendi hic ne-
cessitas mihi, non Francis in gerendi belli. Sicut verò id de religi-
one naturali hætenus, ita de Christiana omnium constat evi-
dentissime. Toto errant cælo, qui ad ledendas gentes, ad
cienda bella, ad exeundos fortunis suis populos traditam pu-
tant. Rectissime in hanc rem jam olim pronuntiavit Cajeta-
nus. Verba Grotius habet. Quod temerasse divina humanaq;
jura recensuit, ad pacta forte an spectat. Sed quæ pactorum
speranda fides est, cum mutua emulatione rumpuntur? Cum
exempla adsunt ab altera parte ruptorum? Cum augentur
emulationes, cum injuria cumulantur. Multa in recessu habent,
quæ hic prodidit Wittichindus. Saxones, inquit, variam fidem
Francorum experti. Quod de finibus conturbatis cum ap-
plan-

plausore Bremense l. 1. H. E. c. 9. recitat, habet pondus. Nisi ta-
men hæc Saxonum facta præsumpto cuidam juri innitantur.
Lis de confinibus arat. Jus Franci allegabant. Saxones non se-
cus. Hoc nomine fiebant cades, rapina. Non à Saxonibus solis,
sed, ut autor Eginhardus, vicissim. Qui legem ferret? Uterq;
populus liber erat. Arbitro utrinque delecto opus fuit, cum neu-
ter invito alteri limitem ponere posset. Quæ enim paris po-
testas in parem? Sed fortasse hic latuit arcanum Francorum.
Romulus sane nullos regno suo fines ponere voluit. Ut nun-
quam deesset materia bellandi. Callide satis, si satis juste. Hoc
certe est affectare causam belli, non habere. Multi haud se-
cus suspicantur de Francis. Demum hic notari velim, differre
questiones de bello Saxonibus inferendo, & de illato. Ibi
Francorum jus, hic fides præbet materiam reprehensioni. Huc
digitum intendunt Regino. 778. An. Fr. A. eod. & 782. 793.
Ubi rebellandi consuetudo Saxonibus, tyrannis Wittekindo ex-
probratur. Eodemq; pertinet, quid Abbas Stadenensis imputat
crudelitatem in Christianos, ut quibus vim, arma gladium
intentasset, A. 788.

(s) Tempore Valentiniani Imperatoris copias, vires,
consilia junxerunt adversus Romanos. Richimeri ævo Fran-
cis auxilia summiserunt. Illi bis adversus Thuringos, hi illis
adversus Gothos. Unus fidem faciat Wittichindus. Saxones,
inquit, summa pace quieverunt, societate Francorum atq; a-
micitia usi. Sed ut omnia, ita amicitia quoq; mortales. Face-
sit sepe amor in odium, cum nulla ex amore utilitas, contra ex
odio questus speratur. Prima odii, post odium dissidii causa a-
mulatio. Invidebant Franci Saxonibus laudem bellicæ virtu-
tis. Ita metuebant potentiam, rati non profuturum in rem
suam, tam potentibus amicis uti. Hinc Regi Theoderico à suis
in os dictum, à Saxonibus olim ruinam Imperio Francorum
imminere, ut qui indomiti essent, juxtaq; invicti. Hinc re-
dacti

daeli in gratiam Thuringi, Saxones pro hostibus habiti. Hoc
Thiadericianæ fidei gratitudinisq; specimen fuit. Wittich. Ann.
I. Laudat P. Æmilius suos Francos. Ego meos Saxonas. Hi
apud Marcellinum Romanis formidabiles, apud Diaconum ter-
ribiles, Francorum ipsorummet sententia præstantes corpore
& animo viri audiunt. Sententia summam habet V Wittichin-
dus. Nil defuit genti in parte fortitudinis. Sola defuit pietas
Christiana. Atqui hæc svatenda, non armis incutienda erat.
Invitare, obtestari, monere per Antistites, pulchrum & pium:
Vim, minas, ferrum adhibere, illicitum erat & inqivum. Unum
vet in transcurso hoc venit in mentem mirari, cur Eginhardus
præter id, quod Saxones turbatorum finium accusat, non aliud
causæ Francorum præsidium querat. Querere autem forte
potuisset in capite denegati tributum. Quod superiori tempore
impositum nunc detrectasse Saxonas, non suspicaberis ex va-
no. Adeo obtendebant causam libertatis, quam vel vitæ redi-
mere jactura, pro glorioso habitum. Primò perniciofa genti
obstinatio. Mox salutaris, ad ultimum orbi Christiano profu-
tura in exemplum. Quam enim difficiles recipiendis Christi
sacris, tam retinendis postea constantes fuerunt. Veneror
cœlestæ arcanum, dum principium contemplor & æstimo even-
tum.

II. Res à suis repetenda principiis est. An-
nus agebatur supra septingentesimum primus &
septuagesimus, initium amplificandi Francorum
regni. Decefferat vita Karolomannus, Karoli,
quem titulus magni illustravit, frater. Sic fa-
ctum, quasi fati ducentibus, ut regni moles re-
diret ad unum, Karolo suppeteret materia cres-
cendi. (t) Principiò res domi ordinatæ: tunc de
exte-

exteris cogitatum. Regnandi auspiciū à pietate
coeptum est. Inde propagandæ ardor Religionis
inflammavit Regem. (u) Habitæ consultationes
sequenti anno, & Wormatia Comitibus delecta.
Deliberandi argumentum Saxonici mores sume-
bantur Ordines, Purpuratiq; omnes, & populus
universus, belli, quod Saxonibus destinabatur,
consilium probant. Causa persuadendi non una.
Erant, qui referrent, Saxones sociorum jure abu-
jos. Alii causabantur, Christiani interesse exem-
pli, ut fana extructæq; ad fœdos cultus aræ diru-
antur. (x) Dirui autem non posse sine bello. Ver-
tere in hoc DEI, Regisq; honorem. Consilio
respondit decretum. Mox sumpta arma sunt
& in Saxones conversa.

(t) *Abbas Stadensis scribit. Karolus ad capiendum ex
integro Regnum intendens animum, in villam Corbanacum
venit. A. 771. Hactenus regnum inter fratres divisum erat:
Carolus Noviomii, Carolomannus Svesione regium insigne
capit. Aut. vit. Kar. M. A. 768. Nunc sublato fratre, solus re-
rum potitur.*

(u) *Poeta Vetus A. 775. Hinc statuit, requies illis ut
nulla daretur: donec gentili ritu cultuq; relicto, Christiani fierent,
aut deleterentur in ævum. Nec potuit inficiari hoc Abb. Stad.
A. 775. Si utriq; fides, immitte Caroli consilium fuit, & certè
præludium Hispanici moris. Cujus in India documentum inte-
gra gentiū excidia præbent. vid. Bartholomæus de las Casas, Epi-
scopus Hispanus, in descript. Ind. Latine, & non ita pridem Ger-
manicè edit. Neq;ve hic ab uno alteròve ad omnes, à Canibalis,*

D

de

de quibus est in Christoph. Columb. navig. cap. 87. & 88. Ed. Basil. ad universos Indos colligere licebat. Sed tam facile preposterus ille ardor in sevitiam desinit, cum debuisset in comitatem. Nempe homo Carolus fuit. Asperum dictu, & nibilominus auditu, vel uno praelio immensam hominum multitudinem consumere. Consumsit autem Karolus prope Thietmelle & fluvium Basam, alij Hasam scribunt. Vid. An. Fr. A. 783. Aut, Vid. Karoli M. Spangenberg. A. 783. Vestigia castrorum Karolinorum ad Hasam positorum hodieq; à Westphalis nostris monstrantur: conf. Krantz l. 2. Sax. p. 32. Vix conventum de pace erat, cum bellum restauratur, cum clades audiuntur, Saxonibus prius morituris, quam laturis jugum. Præteribo severitatem sevitia proximam, quam describit Abb. Stad. 782. Nec attingam iudicium illud Vehmicum, gravissimis assertum viris, P. Emilio, Wern. Rolevincio, Abb. Spanheimensi, Æneæ Sylvio, Job. Aventino, Alberto Crantzio, Erdwino Eramanno Felici Fabri, scriptori annal. Sæv. Davidi Chytraeo, Bernbar-do Furmerio, Ubhoni Emmio, Henrico Meibomio, Job. Just. Winckelmanno, aliis multis. Quod si fuit, cruentum fuit & vitij manifestum, & iniustitiae aspersam labe. Nec nulla Wipponi causa, ut postularet crudelitatis in vita Conradi Salici p. 430. edit. Pistoriana. Sed dubitant de ejus veritate non pauci. Primus, quod sciam, inter recentiores dubitavit Hermannus Conringius. Post eum novitij alij.

(x) Nempe Carolo duo curarum capita, constituere Imperium & propagare fidem, fidei autem præscriptione indicere bellum. Sive quod putaret fœdos cultus Christiano Regi non tolerandos, sive quod sibi regnoq; inde promitteret majorem sanctitatem, sive quod augende potentiae existimaret momentum, Saxones hæctenus formidabiles, aut subicere Francis, aut, si subicere non possint, conjungere cum suis, ut olim Romulus Sabi-

Sabinos conjunxerat cum Romanis. Autor consilij creditus Alcuinus, qui pæne is apud Karolum, qui Aristoteles apud Alexandrum fuit.

12. Jam obfirmaverat animum Karolus belli aleam tentaturus. Nec mora. Rectà Saxoniam petit: copiæ è vestigio sequuntur. Primus in Castrum Eresburgum (y) impetus factus. Fortuna pro Francis stetit. Saxonibus destructa Irmenfula, triste spectaculum fuit. Quid facerent Saxones? Pacis consilio belli calamitatem prævertunt. Annuit Francus, quasi cruentorum certaminum jam prælagus. Locus sarcientiæ tranquillitati ad Visurgim condictus. (2) Veniunt Saxones, & datis obsidibus paciscuntur pacem. Sed fucus erat. Mox atrocius resurrexit bellum, cui gerendo datus Princeps Wittekindus, Heros sicut præpotentis auctoritatis inter suos, ita animi supra fidem.

(y) *Wittekindi ductus diu Carolo obex, Francis omnibus in oculis sudes. Ille suis ingeminare injurias, æstimare acceptas clades, & exaggerare causam ultionis, verbo demùm præire & exemplo. Hinc propensa in eum populi voluntas, sequi, laudare institutum & ducendi exercitus eligere Imperatorem cœpit. Spangenberg. Chron. Sax. A. 772. 777. 778. Propterea Scriptores Franci una omnes voce affirmant, Saxones suâsu Wittekindi ad arma reversos. Hinc novus ille Saxonie suæ Arminius, turbator audit & tyrannus, cum revera liberator esset. Autor Ann. Fr. non erubescit nostro dicam*

scribere: scribit autem ad hunc modum. Saxones, Widichindo Tyranno annitente, Francorum terminos usq; ad Rhenum, ferro & igne devastant. Nempe olim Rhenus Christiana religionis in Germania limes erat. Jam penetrat ad Visurgim usq; & Albim.

(2) Eresburg tractu temporis Meresburg (hodie Stattberg) sive pudoris, seu religionis causa appellatum. De eo multa annotat Meibomius, & ex eo Winkelmannus, & precipue autor monumentorum Padebornensium p. 60. & 61. Castrum in edita rupe excitatum, & situ atq; arte, ut illa tempora ferebant, in Saxonia Cis Veserana ad fluvium Dimelam, firmum, olim à Francis, nuper à Suedis bello tricennali occupatum. Vestigia quibus ad Irmensule sacrum aditus patuit, frequentiantium ingressu prorsus attrita inveniunt, qui eodem venient, qui videbunt.

(2) Ann. Franc. A. 772. Qui Tacito & veteribus Visurgis, Teutonicis scriptioribus Wisara, ut Abb. Stad. A. eod. plerisq; Wisora, Aut. Vit. Kar. M. aliis Wisuracha, Ann. Fr. A. 882. Multis Wesera pariter ac Wisara scribitur, ut Regionum aliisq;. Hinc notum apud terramenses nomen cis- & trans-Veserana civitatum, de quibus in historia Germanicarum rerum per differantias exquisitè. Eò pertinent cis- & trans-Albina: in his excellit Hamburgum, celeberrima metropolis, Ad. Bremens. l. 2. H. E. cap. 8.

13. Prout natura, sic studium erat Ducis. Ingenium militare, corpus (aa) validum & labori asuetum. Ausus subinde egregii, usus rerum bellicarum excellens. In acie instruenda prudens, in hoste aggrediendo cautus, in susti-
nen-

nendo constans apparuit. Si quid fecisset, cura, si expeditionem suscepisset, fortitudo perspecta est. Nonnunquam astu, interdum vi, semper manu valida utebatur. Ignavia in castris probrosa, in acie capitalis. Nec principes ipsi extra hanc sortem. Bertholdi (bb) seu culpa seu vitium morte vindicatum. Nil desideratum in Wittekindo. Dignitas, prudentia hæc magnanimitate stabilita. Imagines exemplo, exemplum in virtute ostentum. Religio pertinaciter defensa, quamdiu de meliori non constabat. Quod Karolo de Wittekindi, id Wittekindo de Karoli sacris videbatur. Uterque hic quærere asylum: sed dispar quærentium causa, nec idem eventus. Tandem victrice Caroli Fortuna animus flexus. (cc) Occasio ex calamitate sumpta, calamitas ad æterna gradus fuit. Nempe sic bona sæpe in detrimentum, detrimenta contra vertunt in bonum.

(aa) Corporis habitum ex imagine in fano Engerano posita colligunt. Cippus ibi visitur Herois. Versus recitat, D. Ebytraus Chron. Sax. in Westph. Imaginem pingit Petrus Albinus in Chron. Misn. p. mib. 439. Et Baltasar Mentzius in Syntagmate, ut vocat, Epitaph. ante præfat. explicat Winkelmann. descript. Sax. Westph. p. 195. Ex imagine in cippo incisa multi jam dudum Herois animum, gravitatem singularem æstimarunt.

(bb) Spangenberg. A. 772. Bertboldus hic unus priorum gentis memoratur.

D 3

(cc) Hoc

(cc) Hoc rerum statu Saxonia coaluit cum Francis. Exitus tanti belli hic fuit. Vicerat Carolus Saxones, non ut servirent, sed ut iisdem legibus, pari cum Francis jure atq; dignitate viverent. Ab hoc tempore summa utriusq; gentis in vicem officia viguerunt. Ac verò in unam coivisse Rempublicam, testis est Eginbardus. Bellum, inquit, constat esse finitum, ut Francis adunati, unus cum eis populus efficerentur, de vit. Kar. M. cap. 7. Eginbardum, ut alibi solet, iterum hic exscribit Adamus Bremens. H. E. l. 1. c. 7. Contra quàm id proditum de Slavis est, qui subjecti Francis, non adunati dicuntur. Neq; id solum de Slavis, populo non Germano, sed etiam de ipsis Germanis eventus comprobavit. Nominatim id constat de Veteribus Toringis, Bojis, & similibus, qui non cives, uti Saxones, sed meri subditi Francorum facti sunt, ut demonstravimus in historia Karoli M. Hinc si quid à Regibus gestum publicè est, coram populo Francorum atq; Saxonum dicitur gestum. Disertè Witichindus: qui olim socij erant & amici Francorum (erant autem Saxones) jam fratres, & quasi una gens ex Christiana fide facta est. Ann. I. Propterea idem in rebus Imperij jus suffragij, idem in Comitibus sedendi bonos. A libi Witichindus. Omnis, inquit, populus Francorum atque Saxonum jam olim designatum Regem à Patre filium ejus Odonem elegit sibi in Principem. Similiter Abb. Stad. A. 936. Otto Magnus eligitur ab omni populo Saxonum & Francorum. Is Saxones proponit, fortè non obscuro jam emulationis utriusq; gentis argumento. Vid. Wittichindus An. I. p. 16. Scilicet indomitus inter clades populus, & nullius obsequij servilis patiens: non superiori hostium virtute, sed sua tandem lassitudine, & surgente in ultionem Numine victus est. Eò spectant exempla pavoris Saxonibus divinitus incussi, apud Adonem edit. Basil. p. 210. Meliori loco fuerunt Franci, quibus aliquando aër tellusq; militarunt, apud. Bunting. in Chron. Brunf. p. 27. Hau-

27. *Hausitq; id ex scriptoribus antiquissimis rerum Francicar. quanquam id vix simile vero videatur ab omnes Castris Carolingicis vicinos. vid. Not. in monument. Padebornens. p. 68. De cetero verum est, quod literis mandavit Balth. Mentzius Epitaph. Witteb. l. 1. Wittekindum cesisse Carolo, sola Caroli mansuetudine allectum atq; delinitum, nulla, nec adversa, fortuna fractum. Fessus ipse Carolus est, nullum sibi, nullum Francis laboriosius bellum fuisse. Annis duravit tribus & triginta. Eginh. cit. l. Consentit Poeta anonymus de rebus gestis Car. M. Adamus Bremensis H. E. l. I. cap. XII. & l. I. cap. VII. Quanquam in codice Ranzoviano XXX. anni numero concisa, & quem vocant, rotundo expressi sunt. Ac illum sequitur Bangert. Not. in Helmold. l. I. cap. III. Conf. Meibom. in Wittich. p. 44. P. Bertius rer. 2. Com. Germ. p. 239. & 303. numerat annos XXXV. Minus rectè, cujusmodi est, quòd Rolandum Caroli sororis filium nulla nixus fide ibidem prodit. Wittekindus non amplius triginta annis interfuit. Hinc Monachus Corbej. Wittekindus, inquit, bellum potens gessit contra Magnum Carolum per triginta fermè annos. Septendecim expeditiones in Saxoniam susceptas memorat Spangenh. ab. A. 772. usq; ad Ann. 785. Septima & decima VVittekindi ad vera fidei cultum adducti exemplum habet. Nec idem tamen genti, qui VVittekindo, animus fuit. Illa enim exacto septennio ad arma & pristinam superstitionem rediit. Wittikindus constans permansit. Etmius A. 758. 790.*

14. Defesso bellis Carolo, pacem habuit Wittekindus. Missi vicissim legati & admissi. Karolus impune veniendi fidem dedit, ac datam obfidibus sanctè confirmavit. Internuncius Amalwinus

winus (dd) idemque sopiti disfidii, & reconciliatæ jam gratiæ testis. Accipitur comiter, & tractatur prolixè. Sancitur inter utrosq; æterna pax, & mutua fide firmatur. (ee) Populo quies ad recreandum ex continuo bello animum concessa. Ab eo tempore perseveravit in amicitia Karolus, in pace Wittekindus, Princeps re & nomine Magnus, & latè propagatis familiis clarus, (ff) & Ducis contentus dignitate. Posteris regnis, imperiis inaugurari, utiles terrarum orbi Principes. Quid utiles? Necessarii planè, & sustinendæ rerum mole pares extiterunt.

(dd) *Alis scribitur Aluvinus. Scriptor Vita Karol. M. Amaluvonem, Abbas Stadenfis quendam Aulicorum vocat, A. 758. Abbatem, ut solet, sequitur Krantzius in Sax. l. 2. Vir enim fuit honoratus, nec inter proceres Karoli postremus. Autor. Annal. Fr. refert, ad fidem Karoli venisse, id est, ut mediæ ævi indoles erat, fide publica à Carolo data. Regino affirmat, Wittekindum & Albionem sacramento firmatos, id est, promissi religione certos redditos, se dedisse in viam, & perrexisse ad Karolum. Unà obsides acceptos testatur Chron. l. 2. ad A. 785. Demùm Karolum in pago Attiniaco (aliis Al-tiniaco:) convenerunt. Præter veteres vid. Ubb. Emmius rer. Fris. d. 785. & Apolog. pag. 35. Turbat nonnihil & mutat Crantzius Sax. l. 2. cap. 23. A. eod. In eo quoad meminerim, omnes consentiunt, Wittekindum A. C. 785. Christi sacris initiatum. Hoc mihi indicium, Wittekindi reconciliationem, & sacrum adeo ejus lavacrum quindecim annis antecessisse Imperij Karolini dignitatem. Disceptant hic acriter, quis Hero-*

Heroem tinxerit sacro fonte. Ludgerus, an Bonifacius, an Herimbertus? Patris lustrici officium à Karolo M. impletum. Hinc Crantzius in Saxo, Rex, inquit, susceptos in gratiam jussit baptizari, ipse suis manibus Wedekindum, honoris gratia sustollens. Revocato ex tenebris pro nigro album insigne additum à Karolo ajunt. Ceterum tot laboribus perfuncto, tandem explenda mortalitas fuit. Sepulchrum, cui exuvia illata sunt, Engeræ positum memorat Henricus Buntingus, & cum hoc multi. Alij Padebornæ tumulo conditum tradunt, ut Job. Tobias Wellerus.

(ee) Alius Vittekindi, ac multitudinis sensus. Ille civitati Francorum ascriptus, dignitate atq; affinitate Francicæ amplissime auctus. Eò referri possunt Francici annales; Scriptor vite Karoli M. Monachus Prumiensis, Monachus Benedictinus, Aimoinus, Sigebertus Gemblacensis, Abb. Stadensis. Cum Vittekindo fuerunt potissimi Saxonice Nobilitatis, inter hos Albion, primarius post Vittekindum, & Dux Trans Albionis, tum domestici ac gentiles ejus ferme omnes. Hæc (multitudo) postero tempore exiit fidem, armis ad vindicandam superstitionem resumptis. His rebus tandem acerba victoris severitas provocata est. Ubi notem in extremo, Karolum plurimos in Saxonia Episcopatus condidisse. Laudo pietatis opus, Prudentiam agnosco. Causa destinationis occulta, animi certe hic sensus erat, Religione magis Saxonum animos regi, quam armis. Vetus hoc regnandi instrumentum, & piissimis sæpe principibus usitatum. Exilium quoq; pulchro Coloniæ nomine velatum. Augenda Reipublicæ prætextus, revera opprimendarum virium consilium fuit. Saxones in Galliam, Galli in Saxoniam traducti. Crantzius Sax. l. 2. cap. 22. Quod intelligo potissimum de Gallia Belgica Germaniæ Regno innexa. Hinc Beatus Rhenanus in Germaniam secundam traductos asserit, l. 1. rer. Germ. p. 141.

E

(ff) Co-

(ff) *Comites Oldenburgici ex stirpe Wittekindi. Hodierni Dania Reges ex stirpe Oldenburgica descendunt. vid. Krantzius, Reinccius, Job. Velde, Winckelmannus, in recensenda prosapia hac curiosi. Qui commentarios familiarum ediderunt, gnauiter nervos intendunt, ut confirment Wittekindum M. non solum Germania, sed etiam Gallia Italiaq; amplissimas ab se editas familias dedisse. Hic memoro 1. Saxo-nico-Wigbrechticam. 2. Saxo-nico-Wethinensem seu Ditgre-micam. De quibus nolim quenquam temere dubitare. 3. Ca-petinam, qua magnis in Gallia propagata auctibus est. Sed hoc praecipue in dubium vocant doctiores: exponuntq; insuper civilem rationem, propter quam ea opinio inuauerit. Wilhel-mus Nangius Monachus ex edit. Pitboean. nugae, credo, agit, dum Capetinos arcescit à Karolingis. Sed multa sunt, quae aliàs in fide illius monachi desideramus. Franciscus Hottomannus in Francog. p. 240. approbare satagit Hugonem Capetum Otto-nis I. Imp. ex Hauide sorore nepotem esse. Henricus Buntingus in Chron. Brunsvic. p. 26. tradit, Hugonem magnum, unde Gal-liae regibus origo est, descendere ex Wittekindo. Addatur Chy-traus p. 48. Et cum hoc multi. 4. Montis ferratensem, quae in I-talia crevit. 5. Allobrogicam, quae Sabaudiam decoravit. Huc di-gitum intendit auctor Candia, ut vocat, angustat & p. 81. dum Sa-baudum vocat Saxo-nico Heroum sanguine satum. At recedit ab opinione hac, Et unà recedit à Lampadio suo Hermannus Con-vingius in notis ad eum p. 184. 6. Ringelheimicam. Haud praeterierim hoc loco, Marchiones Brandenburgicos ex altera, qua Marchia post Slavos praefuit, familia ortos, descendere ex posteritate Wittekindi. Quod à Georgio Sabino memoria tra-ditum pereleganter est. Conf. in vita ejus Petrus Albinus. Simul observo, Wittikindeos surrexisse, inclinantibus jam fatis res Francorum. Causa in Francis, quorum in Franciam reditus non parùm obfuit majoribus incrementis. In Ludovico IV. Arnolphi fatalis potentiae terminus fuit.*

SIGHAR.

SIGHARDUS,

Dieterichus.

Edelhardus.

WERNEKINUS.

Albion. Wichbertus. Hermannus. Bruno. Hasala. WITTEKINDUS M.

Wichbertus.

Wittekindus II.

Walbertus, Bruno. Fridericus. Wittekindus III. DITGREMUS.
qui caruit pro- |
le mascula. |
Ludolfus. |
Ditmarus.

Bruno, ab hoc Tanquardus. Otto.
Brunonis vicus, |

Henricus Auceps. Rex.

Dieterichus.

Dedo Friedericus.

Otto M.
Imperator

Henricus I.

Dieterichus II.

Otto II.

Henricus II.

Dedo. Timo, Marchio Misnia.

Otto III.

Henricus III.

Dedo Conradus.

Imperator.

Otto Dives. Dieterichus III. Dedo.

Henricus Illustris.

Albertus. Dieterichus IV.

Albertus. Dieterichus V.

Fridericus.

Fridericus Gravis.

Fridericus Strenuus, Wilhelmus I. Balthasar. Ludovicus Episcopus
Moguntinensis.

FRIDERICUS Bellicosus, à

Sigismundo Imp. Septemvir creatus, Fridericus Pacificus.

& postliminio reversus ad jus Saxonici Palatinatus. De Friderici matrimonio, & quod ejus nomine ipsi obvenit, vid. Wolfgangus Moller. in Orat. de vit. Bertold. princip. Henneb. in reliquis conf. P. Bertius in comment. rer. Ger. l. 2. cap. II.

FRIDERICUS II. Clemens Elector. Continuationem alius locus, aliud institutum poscit.

I. Observo, certissimum Historiæ Genealogicæ, quatenus continuationem eamq; indubitatam seriem habentis, characterem hic sumi à Wittekindo M.

II. Noto in hac Genealogia sententiarum conflictus, quos recitavimus §. 6 (h) Alii enim Ottones Augustos à Brunone, fratre Wittekindi, alii à Nepote hujus nominis accersunt. Alii contra de Brunone Nepote tacent, Multi prorsus negant, Ottones à Wittekindo M. arcessendos. Quod si negant, etiam à Brunone, tanquam Wittekindi nepote, arcessendos negabunt. Sed negantibus his derogamus fidem, denegamus assensum.

III. Lis vertit nihilo minor, utrum Ludolfus Walberti filius, an ex fratre Brunone, quem allegavimus, nepos fuerit? Nobis posterius arridet, Sic reddidimus familiam, familiæ seriem, prout ex animo visum. Qui alii sentiant, supra dictum.

1. Haud supervacuum duxi, illud, quod cœpi argumentum, accessionibus quibusdam consummare, & quod sive utilitas, sive voluptas svadet, unam alteramve ex cognato historiæ genere controversiam expedire.

2. Incepto convenit, uti videamus de officio Augustali, quod Marescallatus, & styli Romani æmulatione in alia, atq; adeo Romano Germanica republica, Præfecti prætorio munus vocant. Cujus initia quàm altè quidam repetant, non sum nescius: ago, cui pauca dicenda sunt in hoc transcurso, sentio, non proferri ultra XII. seculū posse.

Arcef.

Arcessoq; illud ab auspiciis Friderici Ænobarbi, & quanquam concedo facilè, multò ante in Teutonorum imperatorum aulis & viguisse hoc, & obitum fuisse sacri imperii munus; tamen nego pernegoq;, priùs habuisse hæreditariam legem, quàm rerum potiretur Fridericus I. Autor est Witichindus, com-^{l. 2.}positis Saxonix annalibus clarus, Ottoni I. quatuor Duces fecisse officium ritus Augustalis. Episcopus Merseburgensis fide perinde ac judicio sincero, memoria tradit, Ottone III. celebrante anniversarium ^{l. 4. Conf.}resuscitati Christi sacrum, splendidissimo ministerio ^{Annal.}quatuor Principes esse functos. Recenset Saxonix ^{Lauterbergiani.}Ducè, & suo exprimit nomine, affirmans, præfuisse equis, hoc est, munus Archimare scalli implevisse, sed pro illo tempore non tam perpetuo jure, quàm jussu singulari Imperatoris, & ut tunc æstimabant, argumento peculiaris beneficii ac favoris. Demùm Ænobarbi ævo pro sapia additum hoc decus, & justo ordine transmissum est ad successores. Ut nunc expeditum sit intelligere, quid fuerit, quòd ab hoc primùm tempore certæ alicujus familiæ principes **AB OFFICIIS Augustalibus memorentur. Scriptores ævi medi **OFFICIALES** signant.**

3. Et id, opinor, iterùm documento est, fuisse usum ensis Mareschallici ante partam septemviri Augustalis dignitatem. Cum pro vero accipiant historia nostræ periti omnes, seculo primùm XIII. salu-

*Mareschall
bus*

taribus Germaniæ initiis cœpisse definiri numero Principes, qui & nominarent & eligerent suis suffragiis imperatorem.

4. Neq; eo feciùs de Rutæ insigni observare integrum est, sumsisse à principio Ascanios, & ab his transisse ad Wittikindeos, veteres illarum terrarum, respectu quarum imperatoris Friderici auspicio concessum est, hæredes.

Ruta
5. Ex quo apparet denuò, Rutæ tertium usurpasse Saxonix Duces nondum honore Septemvirum auctos. Vulgò Albertum, nos Bernhardum Alberti Ursi filium, primò hujus gentilitii insignis laude impertitum sec. XII. nominamus. Hinc Abbas Stadenlis: Bernhardus, inquit, Comes de Anehold suscepit Ducatum Saxonix, A. 1180. Atqui eundem inaugurationis diplomata gestandi rutæ insignis beneficio affectum confirmant, Assentiuntur Albertus Crantzius Sax. l. IX. cap. 19. Georgius Fabricius de Elector. Sax. in Bernard. II. cum his Spalatinus, & novissimè Spenerus in Syllog. p. 249. Sed discedunt pleriq; à nobis, & primordia gestati insignis reputant ab Ottone Henrici Leonis nepote, alij à prioribus retrò ducibus: utriq; præter verum.

6. Etiam reperiuntur hic, qui peraudacter scribant de Saxonix Palatinatu, & quùm non habeant, quos sequantur sententiæ suæ auctores, se qui tamè se fingant. Nec dubitant, neq; in hac parte obnitimur,
ori-

origines ejus referre ad Carolingos. Namq; isthoc munere & decori imperij, & necessitati serviebatur: nec obscura est nobis ratio, nec fugit rerum Teutonicarum gnaros, cujus summa eò valet, quòd, quùm Saxones in Francorum civitatem adscripti, servassent usum Saxonici juris, nec Franci à Francico recessissent, duos adscisci oportuerit Palatinos, alterum in Orientali Francia, alterum in Saxonia juri dicundo præfuturum. Sed, si quando jure hæreditatis tradi cœperit, quæras, appellabo sec. XII. & unà appellabo Friderici I. largitionem.*

* *Sec. XII. Septemviratus Saxonicus æterno jure Saxonia Palatinatui innexus, usu atq; consuetudine valuit, sec. XIV. firmatus est publica imperij lege.*

7. Burggraviatus, qui dicitur, Magdeburgicus ab Ottonis Lævo ad nostram usq; memoriam hoc nomen atq; dignitatem habuit. Prima ejus monumenta servat Cœnobium Gerundense: ad hæreditatis leges multò seriùs redactum accepimus. Quippe seculo tertio decimo adulto à dynastis Schrapelanis delatq; est ad Saxonix Electores, duraturo ad omnes posteros jure. Transactiones super eo nostro & superiori seculo initas rejicimus in aliud tempus.

Burggraviatus

8. Desinam in Wittekindi, unde hoc opus crevit, posteris, (a) qui omnium primi Saxoniam nostram urbibus excoluerunt, & repertis auri argentiq; fodinis aureum Saxonix seculum reddiderunt. (b)

(a) *Hos necit pulchrè monumentum Misenenſe in templo S. Afraſacro.*

(b) *Dit.*

ak
Tr
2993
(b) *Ditmarus Merseb. Otto Frising. l. 6. cap. 24. Sigebertus A. 968. & ex eo aut. M. Ch. Belg. p. 79. Initia repetimus ab Ottone I. Errat hic Fabricius, qui ab Henrico Aucupe.*

9. Excutiamus II. & IX. seculum, arces & castella fortè pro captu seculi ædificata reperiemus, urbium à nostris conditarum nec vestigia animadvertemus.

(c) Eresburgum & Sigeburgum propugnaculorum fortè speciem, non justam urbium formam habuerunt. De Vuitberg, cujus Ado (d) meminit, satis est, indicasse, multum ab Urbium, quas sive murus, sive vallum munit, mensura abfuisse. Ut non mediocriter impingant, qui Witebergam à Witekindo M. extractam asserunt. Nam de Witbergo Adonis dici non potest à Witekindo excitatum, quia fuit ante Witekindum. Si nihilominus dicere pertendant, ædificasse Witekindum, interpretabimur licentiam fingendi, quam historici in historicis minimè omnium ferunt. Nos de cætero satis habeamus, monuisse, id muneris peregisse Wittekindi posteros, præsertim Henricum Aucupem, (e) & ipsius filios nepotesq; Augustos, quos signat monumentum Misense, & Tabulæ, quas à seculo X. asservant nostri, sanctiores.

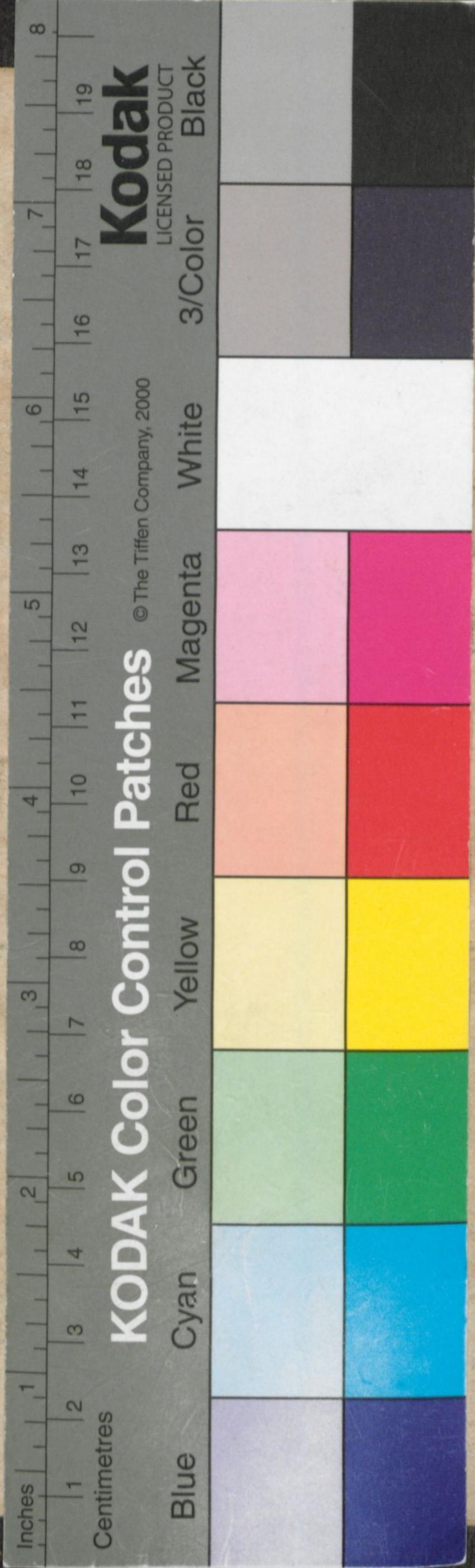
(c) *A. Fr. passim.*

(d) *Ac. 727.*

(e) *Witebindus secul. X. Eresburg, & Werlaon. in Urbibus numerat, Annal. l. p. 8. & 10. Abb. Stadenf. A. 971. Magdeburgum commemorat metropolin inter Albanas. Hamburgum enim sec. IX. A. 810. Castellum, 833. civitas (non Urbs) transalbina memoratur. De Vesperanis alibi dicetur.*

☉ (0) ☉

1017
Wit

112

WILHELM

GEHR

1778

